

Zamansız Bir Karakter: Ibsen'in Hedda Gabler Karakterinin Tahlili

Timuçin Buğra EDMAN*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 27 Temmuz 2021 / 27 July 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 28 Ağustos 2021 / 28 August 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Bu göreceli kısa makalenin amacı Henrik Ibsen'in *Hedda Gabler* adlı oyunundaki Hedda karakterinin oldukça karmaşık ve anlaşılması zor olan karakterinin seyirci üzerinde bıraktığı intibalara müteakip bir analizini yapmaya çalışmaktır. Hedda'nın özgürlüğünün ölüm pahasına da olsa kısıtlanamayacağı bir gerçektir. Hedda çevresindeki tutucu toplumla bir yandan mücadele ederken, bir yandan da kendi içindeki iç hesaplaşmasını sonuçlandırmaya çalışmaktadır. Her ne kadar Hedda'nın oyundaki karakterlerle geçmişte tam

---

* **Doç. Dr.,** Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü. Düzce / TÜRKİYE.
timucinedman@outlook.com. <http://orcid.org/0000-0002-5103-4791>
DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i2003

olarak neler yaşadığı Ibsen tarafından açık seçik beyan edilmemiş olsa da Hedda'nın bu kompozit karakter oluşumunun altında muhakkak ki toplumun baskıcı yapısına karşı dur deme isteği yatmaktadır. Gabler, verdiği ya da veremediği kararlarla onu o yapan bir varoluş serüveni içerisinde dışarıdan anlaşılması zor bir portre çizmektedir. Belki de onu anlaşılmaz kılan şey her ne ise onu özgür bir birey yapan da bu zorluğun ta kendisidir.

Anahtar Kelimeler: *Henrik Ibsen, Hedda Gabler, Ibsen tiyatrosu.*

A Timeless Character: Analysis of Ibsen's Hedda Gabler Character

Abstract: The purpose of this relatively short article is to try to make a subsequent analysis of the impression left on the audience by the very complex and difficult to understand the character of Hedda in Henrik Ibsen's play *Hedda Gabler*. It is a reality that Hedda's freedom cannot be restricted even at the cost of death. While Hedda struggles with the conservative society around her, she also tries to resolve her internal conflict. Although Hedda's past experiences with the characters in the play have not been clearly exposed by Ibsen, evidently what forms this composite characteristic of Hedda is

her longing to stand against the domineering structure of society. Gabler draws a portrait that is difficult to understand from the outside in an adventure of existence that makes her who she is through the decisions she has made or not. Perhaps, whatever makes her incomprehensible is this very adversity that makes her a free individual.

Key Words: *Henrik Ibsen, Hedda Gabler, Ibsen theatre.*

Giriş

1890 yılında Henrik Ibsen tarafından yazılan *Hedda Gabler* adlı oyun ilk etapta İskandinav toplumunun normlarına pek de uygun olmayan çağrışımlara sahip olmasıyla yadırganıp, Ibsen'in kendi halkı tarafından yalnız bırakılmasıyla sonuçlansa da daha sonrasında bu oyun öylesine kanıksanmıştır ki Ibsen'in âdeta 'İskandinav Shakespeare' olarak anılmasına yol açmıştır. Esasen oyunun ana karakteri Hedda, Ibsen'in sosyal züppelik, skandal korkusu gibi birçok kişisel özelliğine sahiptir. Metin olarak yayınlandığında ve sahnelendiğinde, kısmen Hedda'nın endişe verici yapısı nedeniyle, kısmen de Ibsen'in karakterlerle ilgili açıklamayı en aza indirmesi ve yine Ibsen'in, oyuncuların diyaloglar esnasında birbirleriyle olan ilişkilerinin evveliyatını açıklama babında oldukça zayıf olması hususuyla, kimilerine

göre başlarda Ibsen'in oyunu tüm ustalık dönemi oyunlarının en kötülerinden biri olarak görülür. Ibsen'in Norveç'teki çok sayıdaki muhalifi Ibsen'in yaratıcı yazım güçlerinin azaldığını öne sürmekte gecikmemişlerdir. Ne yazık ki Ibsen'in oyunlarına olan uluslararası ilgi artık öylesine büyüktü ki ona muhalif olan yurttaşları ilk kez bir Norveçli yazarın dünyaca ünlü olduğunu görmüşlerdir. Thomas Mann ve James Joyce dahil olmak üzere, birçok ülkedeki aydınlar bilhassa Ibsen'i orijinalinden okuyabilmek için Norveççe öğrenmiştir (Durbach & Mayer, 2014, 25). İşte *Hedda Gabler* böylesine bir zamanda ortaya çıkan ama evrensel zaman ve boyutta hep var olan, sahnelenmesi de anlaşılması kadar zor olan karmaşık ve bir o kadar da gizemli bir kurgu karakterdir.

Zamansız Bir Karakter: Ibsen'in Hedda Gabler Karakterinin Tahlili

Özgür ruhlu, zapt edilemeyen ve gizemli kadın karakterleri kült oyunlar arasında nispeten Shakespeare'in Kleopatra'sı¹ ya da Shaw'un Jan Dark²'i olarak sahnede izlemek pek tabii mümkündür. Ancak bu karakterler tarihi yaklaşımla bakıldığında gerçek kişilerin bir izdüşümüdür. Elbette Shaw'un Dark'ı, ilahi güçlerden esinlenen gözü pek bir

---

¹ *Antonius ve Kleopatra*

² *Jan Dark*

vatansever; Shakespeare'in Kleopatra'sı ise güzelliği, zekâsı ve çekiciliği ile diplomasiyi birleştiren, Mısır'ın çıkarlarını korumayı bilen bir kadındır. Karşılarında aşmaları gereken güçlü, sert bir hiyerarşi ve ataerkil yapı vardır. Hal böyleyken Ibsen'in hayal gücünün bir ürünü olan Hedda Gabler ise pranga vurulması mümkün olmayan özgür ruhu adeta İskandinav tanrıçası Thorgerd'den esinlenen Lagertha gibidir (Groeneveld, 2021). Zira ilk bakışta Hedda, 1890'lar ve hemen sonrası için 'erken' bir karakter gibi gözükse de aslında Hristiyan İskandinav toplumundan ziyade pagan İskandinav toplumunu çok daha iyi yansıtan bir savaştı gibidir. Tehlikelidir, güzeldir, alımlıdır ama hepsinden mühimi ister isabetli ister isabetsiz olsun ileriye hesap ederek adeta bir satranç tahtasında ilerler gibi kendisini çevreleyen toplumla bir savaştı edasıyla mücadele etmektedir. Bir tarafta Juliane Tesman gibi muhafazakâr ve göreceli despot hemcinsine karşı hamle yaparken, öte yandan Lövborg, Elvsted ve Jørgen üçgeninde kendini konumlandırmaya çalışır. Rahmetli kız kardeşine uzun süre bakan Juliane Tesman, bakması için yeni bir hasta ya da yeni bir bebek arar; bu yüzdendir ki belki de 1. perdede Juliane Tesman halası olarak Bay Tesman'a sürekli "bana söyleyeceğin öyle çok özel bir haberin yok mu ha?" (Ibsen & Ögüt, 2011, 110) şeklinde soru sormaktadır. Belli ki yeni evli çiftten bir bebek haberi almak istemektedir. Öte

yandan Bay Tesman'ın rakibi gizemli karakter Bay Lövborg'un iki seçeneği var gibi görünmektedir: sınırsız keyif arayışı veya entelektüel çalışmalar. Sonunda, ikincisini mahvettiğine ve artık birincisini istemediğine inanmış gibi görünmektedir. Hedda çevresini incelerken, kendisine biçilen potansiyel rolleri görmektedir, zira mücadele içine girdiği toplumda kadının rolleri önceden belirlenmiştir: gençlerin veya hastaların bakımı ve ev işleri, başkalarının entelektüel emeğine yardımcı olmak (Thea ile Lövborg arasındaki ilişki gibi ve daha sonra Tesman ile de son perdede bu ilişki kurulacaktır); başkalarının hazzının bir aracı olmak ya da belki de kişinin kendi zevkinin itibarsız bir şekilde peşinde koşması olarak bu roller ortaya çıkmaktadır; Brack, Lövborg ve Diana gibi (Gjesdal & Stern, 2018, 71). Peki Hedda bu rollerin hangisini oynayacaktır ve kişisel mücadelesinde nasıl hareket etmektedir?

Lövborg ile geçmişten gelen bir hesaplaşması olan Hedda, hiçbir zaman tam anlamıyla kocası olarak görmediği tarihçi akademisyen Jörgen ve Lövborg ile tehlikeli bir yaklaşması olan ve onun için kaymakam kocasını terk eden Elvsted ile de manipülatif bir oyun içerisindedir. Hedda, Jörgen ile evliliğinde kendisini sürekli yalnız hisseder zira Hâkim Brack'e de Jörgen hakkında söylediği gibi "Onun için kütüphanelerde kitapları karıştırmaktan, eski belgeleri kopya

etmek veya buna benzer şeyler yapmaktan başka dünyada güzel hiçbir şey” (Ibsen & Ögüt, 2011, 140) yoktur. Dahası, Jörge ile evlendiğine de pişmandır zira Hedda için bu bir sevgiden değil daha ziyade iş anlaşmasından kaynaklanan bir evliliklidir:

Hedda: Gerçekten onunla bununla dans etmekten yorulmuştum sevgili Brack. Zaman akıp gidiyordu...*(Hafifçe ürperir)* Ah hayır hayır... Böyle konuşmamalıyım. Düşünmek dahi istemiyorum.

Brack: Böyle düşünmeniz için de bir neden yok zaten.

Hedda: Ooo, neden yok mu... *(Ona dikkatle bakar)* Jörge Tesman'ın ise... Her bakımdan dürüst biri olduğunu söylemek gerekir.

Brack: Dürüst ve sağlam karakterli biri.

Hedda: Ben onu pek esprili bulmuyorum, peki siz ne dersiniz?

Brack: Esprili mi? Evet, öyle olduğunu ben söylemem.

Hedda: Tabii, o her haliyle fevkalade çalışan bir bilimadamı. Zamanla ilerlememesi mümkün değil.

Brack: *(Emin olmayan bir bakışla)* Sanırım siz de bütün herkes gibi onu gerçekten olağanüstü bir insan olarak görüyordunuz.

Hedda: (*Yorgun bir tavırla*) Evet, ben de öyle görüyordum. Bana çok rahat bir yaşam sürdürmeyi kesin olarak kafasına koymuştu. Bu nedenle onun teklifine nasıl hayır diyebilirdim?

Brack: Evet, tabii... o yönden bakıldığında...

Hedda: Gerçekten onun bu teklifi, diğer bütün hayranlarımın yapmaya hazır olduklarından daha değerliydi, Sayın Brack. (142)

Görüüleceği üzere, Hedda için evlilik bir formaliteden ibaret olup daha ziyade evliliği boyunca süreceği hayat ve kendisine vaat edilenler onun için daha mühim gözükmektedir. Ancak burada daha da önemli olanı, Hedda'nın bu sözler arasında ne lüks eşyalar ne oturdukları muhteşem evin ne de dünyayı gezmenin en önemli kriter olmasıdır: Hedda için esas mühim olan Hedda Gabler olarak kalabilmektir. Zira evlenmiş olmasına rağmen Gabler soyadını taşımaya devam etmesi de bunu göstermektedir. Şüphesiz akademisyen olan Bay Tesman ile Bayan Gabler birbirleriyle maddi-anti madde gibi bir ilişki içerisindeyler. Çıktıkları balayında, Bayan Gabler'e göre Bay Tesman "kütüphanelerde kitapları karıştırmaktan, eski belgeleri kopya etmek veya buna benzer şeyler yapmaktan başka dünyada güzel hiçbir şey" göremezken, Bayan Hedda o esnada "orada korkunç sıkıldım" diyerek içinde bulunduğu durumu izah etmiştir (140). Oyunun tamamına bakıldığında

aslında Gabler'in davranışlarının sadece tutkularının ürünü olduğunu görmek mümkündür. Toplamda dört perde olarak sahnelenen oyunun aslında bize gösterdiği şey, Hedda'nın bu güdüleri ve karmaşık, tuhaf, uzlaşmaz, karakteriyle eşleşen asi ve kontrol edilemez bir ruhla oldukça eşsiz bir kişiliğe sahip olmasıdır. Okuyucu olarak Bayan Gabler'in Hâkim Brack ile yaptığı yüzeysel konuşma haricinde esasen Hedda'nın Bay Tesman'la neden evlendiğini çok az algılayabiliyoruz ve bunun yanında yine Hedda'nın, bilhassa Bay Lövborg'u neden intihara sürüklediğini de açık seçik bir biçimde göremiyoruz. Ancak net algılayabildiğimiz, Hedda'nın oldukça cüretkâr olduğu gerçeğidir (James & Egan, 2003, 241).

Hedda'nın ölümüne kadar uzanan iniş-çıkışları ve yaptıkları gerçekten doğası tamamen karmaşık olan eylemler zinciri olarak görülebilir. Oyunu okuduğumuzda öncelikli olarak bir nevi güçlü bir mutsuzluk algılamaktan kendimizi alıkoyamıyoruz. Hedda'nın Juliane Tesman'ın şapkası hakkında söyledikleri, adeta hobi olarak babasından kalan silahla oynaması ve hatta Hâkim Brack'e doğru 'şaka yapma' maksatlı kurşun sıkması, Bay Lövborg'un çalışmalarını içeren el yazmasını gözünü kırpmadan yakması ve en nihayetinde Hedda'nın kendisi vurması. Tüm bu küçük parçalar birleştirilmeye çalışıldığında 'neden' ve 'nasıl' gibi soruları

sormadan durmak mümkün olmamaktadır (Durbach & Mayer, 85-86).

Gerçekten bu noktada Hedda'nın karakterini çözümlemeye çalışmak oldukça güç durmaktadır. Bir yandan bu aşırı karmaşık yapıya Ibsen'in hayal gücü ve kişilik yansımasıyla dokunularak karşı cinsle ilgili böylesine birbirine kontrast renkleri barındıran bir yelpazenin ortaya çıkışı takdire şayandır. Adeta bir dedektif in cinayeti çözmeye çalışması gibi okuyucu Hedda'nın kendi suikastına sebep olan etmenleri son tahlilde çözümlemeye çalışırken çoğu zaman çıkmaz sokağa rast gelmektedir. Eyre, Hedda'nın bu kompozit karakteri için şunları söylemektedir:

Hedda gibi karakteristik özellikleri olan başka bir dramatik kadın kahraman var mıdır? Züppe, kötü ruhlu, dar görüşlü, muhafazakâr, soğuk, canı sıkılan, gaddar; cinsel açıdan çekici ama seksten korkan, bohem olmaya hırslı ama skandaldan korkan, umutsuz bir romantik fantezist ama kendisi de dahil kimseyle sevgi dolu bir ilişki sürdüremeyen. Yine de tüm bunlara rağmen, onun büyüüne kapılmıştım; ona çekildim ve ona acıdım. (Hellan ve diğ., 2018, 6)

Sonuç olarak o yunun sonunda, arka oda, Hedda'nın evlenmeden önceki hayatından kalan üç eşyayı içerir: Oyun boyunca kanepenin üzerinde duvarda asılı duran babasının

portresi; oraya yerleştirilmesini istediği piyanosu ve orada taşıdığı babasının düello tabancalarından biri (Gjesdal & Feagin, 2018, 50).

Hedda kendi yaşamına son vererek Sartre'in varoluşsal bakış açısına da paralel olarak çevresindeki başkalarının varlığını ve o başkalarının kendisiyle ilgili beklentilerini yine bizzat kendisinin yani Hedda Gabler'in özgürlüğüne vurulan bir ket olarak görür ve en nihayetinde mücadeleye devam etmeme hakkını kullanarak kendine ait olan bedenin yaşamını kendi isteğiyle son buldurur. Çünkü Hedda Gabler özgürce uçmak isteyen ve asla bir kafese hapsedilemeyecek -o kafes altından bile olsa- bir kuş misalidir. Kanatlarını çırpamamak ile ölüm arasında herhangi bir fark yoktur onun için.

Kaynakça

- Feagin, S. L. (2018). Where Hedda Dies: The Significance of Place. In K. Gjesdal (Ed.), *Ibsen's Hedda Gabler: philosophical perspectives* (pp. 48–71). essay, Oxford University Press.
- Groeneveld, E. (2021, July 24). *Lagertha*. World History Encyclopedia.
<https://www.worldhistory.org/Lagertha/>.
- Hollodge, J. & Eyre, R. (2018). Foreword. In F. Hellan (Ed.), *Ibsen on Theatre* (pp. 6–13). foreword, Nick Hern Books.
- Ibsen, H. (2011). *Toplu oyunları 2: Nora, Bir Bebek Evi;³ Hedda Gabler*. (T. Y. Öğüt, Çev.) (2. baskı., Vol. 2). Mitos Yayınları.
- James, H. (2003). On the Occasion of Hedda Gabler. In M. Egan (Ed.), *Henrik Ibsen: The Critical Heritage* (ss. 234–245). essay, Routledge.
- Mayer, M. (2014). Ibsen: a Biographical Approach. In E. Durbach (Ed.), *Ibsen and the theatre: essays in*

---

³ Kullanılan kaynakların Türkçesi olmadığından tarafımca İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmıştır.

celebration of the 150th anniversary of henrik ibsen's birth (ss. 14–27). essay, Palgrave Macmillan.

Shakespeare, W. (2016). *Antonius ve Kleopatra*. (S. Eyuboğlu, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Shaw, B. (2016). *Dört Oyun: Sezar ile Kleopatra: Pygmalion: Kırgınlar evi: Jan Dark*. (S. Sanlı, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Stern, T. (2018). Hedda Gabler and The Uses of Beauty. In K. Gjesdal (Ed.), *Ibsen's Hedda Gabler: philosophical perspectives* (ss. 71–91). essay, Oxford University Press.